

Tryghed, tillid og engagement er de virkningsfulde ingredienser i en pædagogik, der skaber dagtilbud af høj kvalitet for børn i udsatte positioner. Det viser et nyt forskningsprojekt fra DPU, Aarhus Universitet.

OMSORG GØR FORSKELLEN

COLOURBOX

Af MAJ JUNI

Børn i udsatte positioner er langt fra spredt jævnt ud over landets kommuner og dagtilbud. Faktisk rummer den fjerdedel af daginstitutionerne, som har flest børn i udsatte positioner, over halvdelen af den samlede gruppe børn i udsatte positioner, viser en undersøgelse lavet af FOA i 2015. Samtidig peger forskning ret entydigt på, at selv om opvækstbetingelserne i hjemmet er det mest afgørende for, hvordan børn i udsatte positioner udvikler sig, spiller det også en væsentlig rolle, hvilken pædagogisk kvalitet børnene møder i dagtilbuddene. Med de to ting in mente har forskere fra DPU, Aarhus Universitet og Aalborg Universitet netop afsluttet projektet *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*, som er en undersøgelse af, hvad der kendetegner dagtilbud af høj kvalitet, og

som omfatter 20 danske dagtilbud i socialt belastede boligområder med mange børn i udsatte positioner.

“Hvis jeg skal pege på noget, som går på tværs af de dagtilbud, vi har undersøgt, er det, at de arbejder ud fra et omsorgspædagogisk ståsted. Det betyder, at pædagogernes primære fokus er på børns socioemotionelle trivsel og udvikling. Det skal ikke ses i modsætning til udvikling af børnenes viden og kompetencer, men i det konkrete samspil kommer omsorgen først. Og det er interessant i disse tider, hvor det ellers er læring, der står på den politiske dagorden og bliver skudt frem som noget, der fylder i hverdagen. Men pædagogerne og dagplejerne i de virkningsfulde dagtilbud, som har en relativt høj pædagogisk kvalitet og antages at give børnene gode udviklingsmuligheder, er optaget af at møde børnenes behov og skabe tryghed og trivsel her og nu. De drager, om man så må sige, omsorg for relationen i alt, hvad de gør. Det

har overrasket mig, at den vinkel har været så udtalt,” fortæller lektor Lone Svinth fra DPU, Aarhus Universitet, som er en af forskerne bag projektet.

Lone Svinth ser det både som et udtryk for, at pædagogerne værner om selve det at skabe en god barndom og et udtryk for, at læring og omsorg er tæt forbundet, og at læring forstås bredt.

“Det betyder, at der hele tiden er fokus på det relationelle. Pædagogerne tager ansvar for relationen og samspillet og møder børnene, hvor de er, uden at tromle frem med egne perspektiver eller et bestemt læringsresultat. Det er en kæmpe udfordring, for det er ikke altid, betingelserne i institutionerne er optimale i forhold at skabe det inkluderende samspil. Samtidig kræver det også, at pædagogerne igen og igen er nødt til at overskride deres eget perspektiv for at se børnenes, og det kan være uhyre vanskeligt i en travl hverdag,” siger Lone Svinth.

»Det er de bitte små nuancer i samspillet, som får en stor betydning for, hvordan barnet oplever sig selv og sin position i børnefællesskabet.«

Lone Svinth

Små nuancer stor betydning

Et eksempel fra projektet er en situation i en dagpleje, hvor nogle børn sammen med dagplejeren leger med en stor faldskærm af nylon, som de holder mellem sig. Et af børnene, Elva, er ikke helt med på legen. Hun virker frustreret og rusker voldsomt i stoffet. I stedet for at irttesætte Elva, går dagplejeren med hende, rusker faldskærmen endnu mere og siger 'Ohhh nu bliver det blæsevejr'. Det får alle børnene til at grine og intensiteten til at stige.

”Ved at gribe Elvas initiativ og gå med barnet, sørger dagplejeren for, at Elva får mulighed for at opleve, at det, hun kommer med, har en værdi og betydning i fællesskabet. Dagplejeren viser Elva, at der bliver lyttet til hende, og hun griner med sammen med de andre. Det er de bitte små nuancer i samspillet, som får en stor betydning for, hvordan barnet oplever sig selv og sin position i børnefællesskabet,” konstaterer Lone Svinth, som også kalder det kendetegnende for det pædagogiske personale, der vælger at arbejde i dagtilbud med relativt mange børn i udsatte positioner, at de er meget bevidste om deres faglighed og den betydning, de som omsorgspersoner har for børnene.

”Jeg tror i høj grad, det er det, der skaber den høje kvalitet: At de dagtilbud, vi har undersøgt, har været gode til netop at ansætte pædagogisk personale, som brænder for at gøre en forskel i børnenes liv,” siger Lone Svinth og tilføjer, at det er problematisk, hvis dagtilbud 'går og putter med' at de har en stor andel børn i udsatte positioner i stedet for at melde klart ud fx ved nyansættelser.

”Der er rigtig meget brug for pædagogisk personale, som brænder for området, og som har særlig viden i forhold til at forstå nogle af de udviklingspsykologiske mekanismer, der er i spil. Ikke mindst i forhold til, hvordan man sikrer samspillet og kvaliteten i de relationelle processer,” siger Lone Svinth.

VIRKNINGSFULDT PÆDAGOGISK ARBEJDE I DAGTILBUD

Formålet med projektet *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud* var at undersøge, hvad der skaber en høj kvalitet i dagtilbud med relativt mange børn i udsatte positioner.

Forskerne undersøgte 20 såkaldte virkningsfulde dagtilbud beliggende i 10 kommuner rundt om i landet. Kommunerne havde en relativt høj andel af dagtilbud beliggende i socialt belastede boligområder. De enkelte dagtilbud blev (med få undtagelser) udvalgt i samarbejde med forvaltningerne ud fra følgende kriterier: De er beliggende i et socialt belastet område og bliver af forvaltningen betegnet som virkningsfulde, forstået som at de har en relativt høj pædagogisk kvalitet, som antages at give børnene gode udviklingsmuligheder.

Undersøgelsen fandt sted 2017-2019 og blev gennemført af to forskere fra henholdsvis Aarhus Universitet og Aalborg Universitet. Den er finansieret af *Fremfærd Børn* under projektledelse af FOA, BUPL og KL og i samarbejde med Aarhus Universitet.

BØRN I UDSATTE POSITIONER

I projektet har forskerne opereret med et dynamisk og kontekstbestemt greb på udsathed ved at tale om 'børn i udsatte positioner' i stedet for udsatte børn. Børn i udsatte positioner er en sammensat gruppe. Det kan være børn fra familier med en svag socioøkonomisk baggrund, børn med fysisk/psykisk funktionsnedsættelse eller børn, der i bestemte situationer befinder sig uden for fællesskabet.

HVAD VIRKER?

- At pædagogen er opmærksom på alle børn og jævnligt og kontinuerligt indgår i interaktioner med det enkelte barn
- At karakteren af relationen mellem pædagog og barn er præget af nærhed, tilknytning og intersubjektivitet
- At pædagogen er lydhør og nærværende over for børnene
- At pædagogen gennem kropssprog eller ord giver udtryk for, at han/hun forstår børnenes følelser, og at pædagogen responderer på børnenes udtryk og imødekommer deres behov
- At pædagogen møder børnene med respekt og skaber en tryk stemning
- At der arbejdes med primærpædagoger, som er knyttet til en mindre gruppe af børn gennem hele deres tid i dagtilbuddet. Herved skabes stabile og tætte relationer mellem pædagoger og børn.

Kilde: *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*

Sidder ikke i væggene

Undersøgelsen af det virkningsfulde pædagogiske arbejde i dagtilbud har ikke omfattet, hvilken betydning personalets uddannelsesniveau har, men Lone Svinth peger på, at arbejdet med trivsel og omsorg er noget, der ligger inden for den professionelle sfære som en del af kernefagligheden, selv om det i de konkrete udmøntninger er personbåret.

”Jeg så gerne, at når vi gik ud i dagtilbud med en høj andel af børn i udsatte positioner, så kunne alle børn rummes i inkluderende samspil, men det er ikke sådan, det forholder sig i virkeligheden. Det er tankevækkende, at der på nogle stuer er en relativt stor spredning i kvaliteten af det pædagogiske samspil. Jeg kunne godt tænkt mig, at der i højere grad blev arbejdet med pædagogisk refleksion og faglig nysgerrighed på stuerne. Det er ikke noget, der sidder i væggene, det er meget personbåret. Nogle ansatte gør det, andre ikke,” siger Lone Svinth og peger på, at lederne har en afgørende rolle i forhold til at skabe fælles værdier og få adresseret spørgsmålet om, hvordan de pædagogiske rammer skal være.

Samtidig er ressourcespørgsmålet også på banen – normeringerne tæller. Men de gør det ikke alene, understreger hun.

”Det handler i høj grad om, at de relationelle betingelser er på plads. Om normer og værdier samt et fagligt og menneskeligt set rigt personale, der forstår betydning af de øjeblikke, hvor man møder barnet, rummer barnets situation og igen og igen byder det velkommen i fællesskabet. Det kræver en høj grad af pædagogisk selvindsigt og forståelse af, hvor vigtigt det pædagogiske arbejde er. Men det kræver også en dygtig ledelse og forvaltning – det er er ikke noget, du kan eller skal stå alene med som pædagog eller dagplejer.” ■

Læs mere:

Find rapporten på dpu.au.dk/viden/vuggestuer-boernehaver-og-daglejere

C. Ringsmose, L. Svinth: *Virkningsfuldt pædagogisk arbejde i dagtilbud*. DPU, Aarhus Universitet, 2019.

LONE SVINTH er lektor i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet. Hendes forskningsmæssige fokus er voksen-barn samspil og relationer i dagtilbud, hvor hun med udgangspunkt i et sociokulturelt perspektiv undersøger børns deltagemuligheder i samspil med det pædagogiske personale. Hun underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk psykologi på DPU, Aarhus Universitet.